

Vitenskapsteori i regi av Vestnorsk Nettverk

Vitenskapsteoretisk essay

Åge Gjøsæter
Høgskolen Stord/Haugesund
2006

Vitenskapsteoretiske problemstillinger knyttet til metodiske valg

En drøfting av vitenskapsteoretiske problemstillinger som metodevalg i et konkret forskningsprosjekt reiser

Haugesund, 29.09.06.

Innholdsfortegnelse

1 Innledning og formål	1
2 Forskningsprosjekt	2
2.1 Forskningsprosjekt og forskningsformål	2
2.2 Forskningstemaer	2
3 Metodologisk bakgrunn for vitenskapsteoretiske problemstillinger	4
3.1 Casestudier	4
3.1.1 Case som metodisk forskningstilnærming	4
3.1.2 Deduktiv bruk av teori i casestudier	5
3.2 Videreutvikling av overførbar teori	5
4. Drøfting av vitenskapsteoretiske problemstillinger	6
4.1 En teoretisk fortolkende casetilnærming	6
4.1.1 Forskningsprosjekt og forskningstilnærming	6
4.1.2 Hermeneutikk kontra ”covering law”	9
4.1.3 Deduktiv bruk av teori i fortolkningsprosessen	11
4.1.4 Forskningstilnærming og underliggende kunnskapssyn	12
4.2 Utvikling av teori som er overførbar til andre kontekster	14
4.2.1 Utvikling av overførbar teori	14
4.2.2 Kunnskaper, kunnskapsutvikling og overførbar teori	15
4.2.3 Overførbarhet og underliggende kunnskapssyn	16
5. Oppsummering og forskningsmessige implikasjoner	19
Litteraturliste	21

1 Innledning og formål

Stillingtaken til vitenskapsteoretiske problemstillinger har stor betydning for valg av forskningsmetode og for vår evne til å være kritiske til egen og andres forskning. Samtidig ligger vitenskapsteoretiske funderinger på et annet og mer abstrakt plan enn det konkrete metodiske handlingsplanet. Å reflektere over vitenskapsteoretiske problemstillinger innebærer en mer helhetlig og kritisk grubling over epistemologiske og ontologiske spørsmål enn det å ta stilling til konkrete forskningsmetoder vanligvis innbefatter. Epistemologiske problemstillinger er knyttet til mer grunnleggende kunnskapssyn som legges til grunn for forskningen. Ontologiske problemstillinger er relatert til generell virkelighetsforståelse; til hva det vil si for natur, mennesker og ting å eksistere i vid forstand (Nyeng 2004). Slike vitenskapsteoretiske problemstillinger er derfor aspekter som en som forsker sjelden gjør eksplisitt for seg selv og andre i sine bestrebelser på å utføre sin forskning på en så metodisk ”objektiv og vitenskapelig” måte som mulig.

Å fundere over hva konkrete metodiske valg egentlig innebærer sett i epistemologisk og ontologisk perspektiv er hovedformålet med dette essayet. Intensjonen med drøftingen er å gjøre underliggende epistemologiske og ontologiske problemstillinger mer eksplisitte. Metodiske valg i et konkret forskningsprosjekt danner basis for identifisering av vitenskapsteoretiske problemstillinger som slike metodiske valg reiser.

De vitenskapsteoretiske problemstillingene som jeg har valgt å drøfte nærmere er for det første knyttet til case som metodisk tilnærming, kombinert med deduktiv bruk av teori for å fortolke hva som utspiller seg i casen. For det andre er problemstillingene knyttet til ambisjoner om at forskningsresultater skal kunne gi et bidrag til (videre)utvikling av endringsorientert lederteori og organisatorisk prosessteori med overføringsverdi til andre kontekster og situasjoner. Forskningsprosjektet som danner basis for de aktuelle vitenskapsteoretiske problemstillingene er nærmere konkretisert i neste kapittel.

2 Forskningsprosjekt

2.1 Forskningsprosjekt og forskningsformål

Forskningsprosjektet som danner basis for mine metodiske valg er knyttet til implementering av kvalitetsreformen (KR) innenfor høyere utdanning (Stortingsmelding nr. 27 (2000-2001)), og har følgende arbeidstittel: *The unfolding of the QR: A change oriented leadership perspective on the implementation process.*

Formålet med forskningsprosjektet er å studere iverksettingen av KR innenfor en nærmere spesifisert kontekst sett over tid. Iverksettingsprosessen som sådan blir således casen som jeg vil undersøke nærmere. Jeg ønsker særlig å studere hvordan iverksettingsprosessen og utøvd endringsorientert ledelse har vært opplevd av ledere og medarbeidere. Konkrete forskningsspørsmål er:

- 1. How has the organization (leaders and employees) experienced the implementation process? Why?*
- 2. How has the organization (leaders and employees) experienced leadership and facilitation of the implementation process? Why?*

2.2 Forskningstemaer

For å analysere disse forskningsspørsmålene vil jeg fokusere på ulike temaer som alle representerer sentrale aspekter ved endrings- og iverksettingsprosesser. Analyse og fortolkning av temaene vil bli strukturert i fire separate essays, men fremstår samtidig som deler av et integrert forskningsprosjekt hvor de fire temaene bygger på hverandre. Temaene for de fire essayene er:

- A. An explorative and interpretative study of the implementation of the Quality Reform- and results*.*
- B. A theoretical interpretation of leadership and facilitation of the implementation process.*
- C. A meta- theoretical interpretation of agency and change.*
- D. Leadership and facilitation of the implementation process- theoretical and practical issues.*

Resultater av iverksettingsprosessen defineres i denne sammenheng som resultater slik disse oppleves av ledere og medarbeidere; det vil si indikative ("leading") resultater mer enn endelige ("lagging") resultater.

Den organisatoriske iverksettingsprosessen er relatert til den institusjonen hvor jeg selv er ansatt, nemlig Høgskolen Stord/Haugesund (HSH). De empiriske dataene er hentet fra tre utvalgte studieretninger, og er samlet over en tidsperiode på fem år.

Mine forskningsambisjoner er å gi et bidrag til kunnskapsvekst når det gjelder ledelse av iverksettingsprosesser, ikke minst ved å trekke veksler på to ulike kategorier av teorier, nemlig endringsorienterte lederteorier og organisatorisk prosessteori. Som skissert i tema D har jeg ambisjoner å bidra til videreutvikling av endringsorientert lederteori, og/eller å utvikle en mulig syntese mellom endringsorientert ledelsesteori og organisatorisk prosessteori. Jeg ønsker dessuten å identifisere erfaringer som kan ha overføringsverdi til andre kontekster når det gjelder utøvelse av endringsledelse i praksis.

Metodologisk bakgrunn for vitenskapsteoretiske problemstillinger vil bli nærmere konkretisert i neste kapittel.

3 Metodologisk bakgrunn for vitenskapsteoretiske problemstillinger.

Metodologisk bakgrunn for de vitenskapsteoretiske problemstillingene som jeg vil gå nærmere inn på er:

- Valg av case som metodisk forskningstilnærming, kombinert med deduktiv bruk av teori for å fortolke og analyse casematerialet.
- Ambisjoner om (videre)utvikling av endringsorientert lederteori med overføringsverdi til andre kontekster og situasjoner.

Overstående metodiske tilnærminger og forskningsambisjoner fremstår som sentrale valg i mitt forskningsprosjekt og reiser samtidig interessante vitenskapsteoretiske problemstillinger.

3.1 Casestudier

3.1.1 Case som metodisk forskningstilnærming

Generelt sett synes det å eksistere ulike oppfatninger angående hva en casetilnærming egentlig innebærer (Andersen 1997, Yin 2003). Noen fellestrekk synes det imidlertid å være en viss enighet om. Disse dreier seg blant annet om at en casetilnærming fokuser på det idiografiske ved den enkelte case, og at casestudier innebærer en induktiv forsknings - tilnærming (Nyeng 2004). Casetilnærminger vektlegger dessuten ofte dynamiske og longitudinelle utviklingsforhold.

Fra forskerhold hevdes det at det blir lagt for lite vekt på longitudinelle casestudier (Rajogopalan & Spreitzer 1997, Huy 2001). Med tanke på forskningsmessig posisjonering med sikte på å kunne gi et bidrag til (videre)utvikling av kunnskap som eventuelt også kan ha overføringsverdi til andre kontekster og situasjoner, vil det derfor være særlig relevant å legge en longitudinell casetilnærming til grunn. Et slikt forskningsprosjekt vil kunne være et bidrag til kunnskapsvekst innenfor et underforsket område når det gjelder utøvelse av (endringsorientert) ledelse og intervensjoner i organisatoriske iverksettingsprosesser.

Med dette som utgangspunkt har jeg, som tidligere omtalt, valgt å studere iverksettings - prosessen i den institusjonen hvor jeg selv arbeider. Mitt fokus vil være på lederes og medarbeideres opplevelser av iverksettingsprosessen innenfor en slik bestemt kontekstuell

ramme. En slik tilnærming til fortolkning av casematerialet vil innbefatte mange påvirkningsvariabler, samtidig som jeg har særlig blick for kontekstuelle forhold i HSH.

3.1.2 Deduktiv bruk av teori i casestudier

I forskningsprosjektet vil jeg trekke deduktive veksler på endringsorientert ledelsesteori og på organisatorisk prosessteori når det gjelder fortolkning og analyse av iverksettingsprosessen, og ledelse av denne. Jeg vil bruke teori for å fortolke hva som skjer, eller ikke skjer, og til å fortolke og analysere hvordan lederintervensjoner har vært opplevd av ledere og medarbeidere. Min deduktive tilnærming vil imidlertid ikke være synonym med hypotesetesting. På linje med Hallier & Forbes (Hallier & Forbes 2004; Lines 2005) innebærer min deduktive tilnærming eksplisitt valg av teori *før* datainnsamling. Jeg legger således til grunn at deduktiv bruk av endringsorientert ledelsesteori og organisatorisk prosessteori kan være nyttig for å fortolke og analysere et casemateriale. Deduktiv bruk av teori i studiet av endrings- og iverksettingsprosesser har imidlertid ulike aspekter ved seg. En slik anvendelse av teori kan blant annet begrense meg i forhold til hva jeg ”ser”, og også med hensyn til hvordan jeg fortolker virkeligheten. Dette vil jeg komme nærmere tilbake til.

3.2 Videreutvikling av overførbar teori

Casestudier som trekker deduktive veksler på endringsorientert ledelsesteori og på organisatorisk prosessteori har også potensial til å kunne bidra til videreutvikling av teori (Eisenhardt 1989, Andersen 1997, George & Bennett 2005, Lines 2005). I mitt forskningsprosjekt vil jeg blant annet trekke veksler på typologisk endringsorientert ledelsesteori (Yukl & Lepsinger 2004). Slik typologisk teori vil imidlertid i større grad kunne karakteriseres som ”middle - range” teori (George & Bennett 2005). Med begrepet ”middle - range” teori menes i denne sammenheng at teorien vil være en form for ”contingency” - teori som er begrenset til å være relevant for kontekster og situasjoner som har likhetstrekk med den aktuelle case, men som i motsetning til en universell teori i stor grad begrenset til slike bestemte kontekster og situasjoner. En slik tilnærming vil imidlertid innebære at en ikke begynner helt fra ”scratch” når en forsker på organisatoriske endrings - og iverksettingsprosesser. Eller sagt med Torgersen: *”De må være klar over at på de trakter har det vandret folk før, og selv om det ikke gjør noe at Galdhøpiggen oppdages flere ganger, så bør antallet begrenses”* (Torgersen 1984; Andersen 1997: 76). Ambisjoner om (videre)utvikling av overførbar teori basert på case som metodisk tilnærming, kombinert med deduktiv bruk av teori, er utgangspunkt for drøftingen av vitenskapsteoretiske problemstillinger.

4. Drøfting av vitenskapsteoretiske problemstillinger

Drøftingen av vitenskapsteoretiske problemstillinger som mine metodologiske valg reiser vil bli adressert i to separate drøftingskapitler samtidig som de to kapitlene fremstår som integrerte elementer. Del I: *En teoretisk fortolkende casetilnærming*, vil adressere vitenskapsteoretiske problemstillinger knyttet til valg av casetilnærming som i fortolknings- og analysesammenheng trekker deduktive veksler på tidligere generert teori. Del II: *Videreutvikling av teori som er overførbar til andre kontekster*, vil drøfte vitenskaps- teoretiske aspekter relatert til forskningsambisjoner om å bidra til (videre)utvikling av endringsorientert ledelsesteori og organisatorisk prosessteori som har overføringsverdi til andre kontekster og situasjoner.

4.1 En teoretisk fortolkende casetilnærming

4.1.1 Forskningsprosjekt og forskningstilnærming

Som tidligere omtalt assosieres en casetilnærming ofte med deskriptive eller eksplorative studier, men er ikke begrenset til slike forskningsprosjekter. Casestudier er særlig nyttige når det fenomenet som skal studeres er vanskelig å undersøke utenfor sin naturlige sammenheng, og når begreper og variabler som undersøkes er vanskelig å kvantifisere (Eisenhardt 1989, Andersen 1997, Yin 2003). Dette er ofte tilfelle når det er mange variabler som må tas i betraktning, og når meningsdimensjonen blir det sentrale. Casestudier søker således å gripe det særegne og enkeltstående ved et sosialt fenomen. Slike idiografiske forhold settes ofte i kontrast til nomotetiske studier hvor en studerer for å avdekke lovmessigheter i samfunnslivet (Skjervheim 1959/2000, Nyeng 2004, George & Bennett 2005).

I min studie vil jeg være på søken etter å fortolke forhold knyttet til iverksetting av KR innenfor tre interne observasjonsenheter i HSH over en periode fra 2002 til 2007. For å fortolke og analysere slike dynamiske og prosessuelle forhold vil jeg ta utgangspunkt i vitenskapsteoretiske aspekter knyttet til mennesket som aktiv deltaker i å utvikle ny sosial virkelighet. Jeg vil særlig trekke veksler på Skjervheim (1959/2000, 1992, 1996). Min forskningstilnærming vil ta utgangspunkt i aktørene som aktivt fortolkende subjekter, i motsetning til objektive, utenforstående tilskuere.

Objektivisering innebærer at mening håndteres med samme termer som benyttes for å beskrive relasjoner mellom observerte hendelser, ting eller fakta (Skjervheim 1959/2000: 30).

Begrepet brukes gjerne kritisk om slik forskning fordi en dermed studerer menneskelige forhold ut fra samme ontologiske grunnkategorier som fysiologiske og biologiske fenomener. Fra kritikerhold blir det hevdet at en på den måten overser den studerte aktørens så vel som forskerens subjektivitet (Skjervheim 1959/2000, Nyeng 2004). Objektivisme i forhold til intersubjektivitet i form av at vi engasjerer oss i forhold til påstander andre kommer med, fremstår derfor som to vitenskapsteoretiske motsetninger som ligger som et bakteppe for drøftingen. I dagliglivets tvetydige omgang med hverandre vil vi imidlertid uansett, mer eller mindre ubevisst, i noen grad objektivisere hverandre. Bruken av termen derfor ikke være så absolutt som det innledningsvis kan gis inntrykk av. Dette vil jeg komme nærmere tilbake til.

I drøftingen vil jeg også trekke veksler på sosialkonstruktivistisk teori og på Gadamer og hans hermeneutiske vitenskapsfilosofi. Sosial konstruktivisme legger til grunn et kunnskapssyn som bygger på at sosiale fenomener skapes og rekonstrueres av folks handlinger (Taylor 1998, Berger & Luckmann 1966; Hacking 1999, Nyeng 2004). Dette inkluderer også forskningsarbeid. Sosiale fenomener som er gjenstand for forskning vil ikke bare oppdages og kartlegges, men også skapes, gjennom vitenskapelig aktivitet. I Gadamers hermeneutiske vitenskapsfilosofi står begrepet forståelseshorisont derfor sentralt når det gjelder vitenskapelig metodikk (Gadamer 1998).

I min forskningstilnærming har jeg lagt opp til å fortolke aspekter knyttet til iverksetting av KR ut fra et (indre) deltakerperspektiv (Skjervheim 1959/2000, Nyeng 2004). Sentrale forhold vil her være hvordan aktørene som aktivt fortolkende subjekter evner å forholde seg til seg selv, og hvordan de skaper mening med utgangspunkt i reformen som sådan. Jeg er med andre ord på søken etter å forstå hvordan og hvorfor knyttet til hva som skjer, eller ikke skjer, i en organisatorisk endringsprosess med sikte på iverksetting av KR. Hvordan ledere og medarbeideres i tre utvalgte observasjonsenheter i HSH opplever iverksettingsprosessen vil derfor være sentralt når det gjelder å forstå hvordan ny sosial virkelighet blir skapt med utgangspunkt i iverksetting av reformen.

For å gripe hvordan ny sosial virkelighet skapes i forbindelse med iverksetting av KR har jeg i mitt forskningsprosjekt basert meg på tre datakilder: sekundærdata, intervjuer og observasjoner. Når det gjelder intervjuer, har jeg valgt å kalle disse semi - strukturerte feltsamtaler. En slik tilnærming har sterke likhetstrekk med Skjervheims vekt på subjektivisering. Begrepet feltsamtaler markerer at forståelsen av hva og hvorfor i større grad

skapes i form av en dialog mellom to aktive subjekter, mellom alter og ego, og ikke som en form for samtale hvor forholdet mellom intervjuer og informantene har et mer utpreget objektiviserende fokus (Skjervheim 1996). Informantene blir medkonstruktører med hensyn til å skape (ny) mening med utgangspunkt i KR som fenomen. Basert på en utlegging av Skjervheims vitenskapsfilosofi fremstår jeg som forsker samtidig som en deltaker som vektlegger et subjektivt og relasjonelt forhold til mine medkonstruktører med hensyn til hvordan disse, ledere som medarbeidere, opplever at iverksettingsprosessen har bidratt til å utvikle nye sosialt konstruerte standarder og rutiner for lærings- og undervisningsaktivitet.

Samtidig er jeg selv deltakende observatør når det gjelder implementering av KR i kraft av at jeg også er medlem av den organisasjonen som jeg forsker på (Wadel 1991, Repstad 1998). Slik sett har jeg et særlig (indre) deltakerperspektiv i og med at jeg på en måte blir ”sosiolog på meg selv” med hensyn til hvordan jeg selv fortolker ulike elementer i KR, til hvordan jeg forholder meg til iverksettingsprosessen (Wadel 1991), og til hvordan jeg i neste omgang gjør egne valg med hensyn til hva jeg skal legge mer eller mindre vekt på (Skjervheim 1996). Dette innebærer også konfrontasjoner med egen forforståelse så vel som andres forståelses - horisonter (Gadamer 1998). Slike valg skjer i større eller mindre grad i henhold til formelle og uformelle retningslinjer med hensyn til hvordan lærings- og undervisningsaktiviteter skal gjennomføres på nye måter i lys av intensjoner i KR.

I tillegg til at jeg i mine feltsamtaler etterstreber et subjekt - subjekt forhold, vil det kunne hevdes at forholdene ligger til rette for at jeg kan utvikle en dypere forståelse av dynamiske aspekter knyttet til utvikling av ny organisatorisk virkelighet, og dermed av menings - dimensjonen i enhetens livsverden, enn dersom jeg hadde kommet inn i organisasjonen som en utenforstående forsker (Skjervheim 1996, Nyeng 2004). Et slikt subjektivt forhold til implementering av KR muliggjør i større grad at jeg kan identifisere valgmuligheter og valg som gjøres underveis i prosessen (Skjervheim 1996). Noen slike valg, som for eksempel å legge mer arbeid ned i undervisningsvirksomhet, vil kanskje kunne innebære merarbeid som vil kunne gå ut over andre konkurrerende oppgaver og prioriteringer, som for eksempel FOU-arbeid.

Mitt fokus er altså på mine kollegaer, ledere som medarbeidere, og på meg selv, som aktive deltakere i implementering av KR. Dette innebærer særlig oppmerksomhet rundt dynamiske aspekter knyttet til hvordan endrings- og iverksettingsprosessen utvikler seg over en fem - års

periode. Selv om Stortingsmelding 27 (2000- 2001) her gir mer eller mindre klare intensjoner når det gjelder nye kvalitetsstandarder knyttet til læring og undervisning, blir slike nye standarder for lærings- og undervisningsaktivitet i stor grad konstruert underveis i iverksettingsprosessen i den enkelte organisatoriske enhet. Intensjonene med reformen vil med utgangspunkt i et (indre) deltakerperspektiv derfor bare delvis fremstå som determinerende for hvordan ny læringsvirkelighet blir konstruert. Den enkelte institusjon, den enkelte avdeling, den enkelte leder, eller den enkelte medarbeider, vil i større eller mindre påvirke utviklingen av ny sosial lærings- og undervisningsvirkelighet. Interaksjonen mellom ”det nye” i form av KR som fenomen, og noe sosialt konstruert i form av ”interactive kinds”, eller klassifiserings - kategorier, som den nye sosial konstruerte diskursen skaper, gjør det mulig å avgrense, avdekke og oppdage fenomener som en tidligere ikke var oppmerksom på (Hacking 1999). Det nye som blir klassifisert kan dermed endre atferd på grunnlag av interaksjonen med klassifiseringskategorien.

Den indeterminisme som ligger i slike endrings- og iverksettingsprosesser når det gjelder utvikling av nye sosialt konstruerte standarder for lærings- og undervisningsaktiviteter impliserer at eventuelle endringer i sosial virkelighet bare delvis blir som opprinnelig intendert. Dette innebærer at det vil være vanskelig å predikere nøyaktige utfall av slike iverksettingsprosesser (Skjervheim 1959/2000, Gadamer 1998, Taylor 1998, Nyeng 2004). Dette bringer drøftingen av vitenskapsteoretiske aspekter knyttet til metodologiske problemstillinger i mitt forskningsprosjekt videre til forholdet mellom sosial konstruktivisme og logisk positivisme. I denne sammenheng vil dette mer konkret være knyttet til forholdet mellom hermeneutikk og logisk positivisme som vitenskapsteoretisk hovedretning slik den kommer til uttrykk gjennom såkalte ”covering laws” (Hempel 1974; Nyeng 2004). En ”covering law” legger til grunn at en hendelse kan forklares ved å underlegges en universell lov. Begrepet vil bli nærmere forklart nedenfor.

4.1.2 Hermeneutikk kontra ”covering law”

Hermeneutikk som forståelselære og fortolkningskunst blir gjerne satt opp mot analytisk metode slik denne kommer til syne i den logisk positivistiske grunnholdningen med fokus på analyse basert på naturvitenskapelige kunnskaps- og metodeidealer (Nyeng 2004).

Hermeneutikken søker etter helheter eller kontekster i menneskenes livsverden for å forstå deres unike situasjon, og er i mindre grad orientert mot utvikling av kunnskaper om lovmessigheter i samfunnslivet. Introduksjon av den aktive deltaker i iverksettingsprosessen

innebærer et sterkere element av tvil med hensyn til hva som blir utfallet av en sosial utviklingsprosess. En slik vitenskapsteoretisk tenkning impliserer imidlertid et kunnskapssyn som *ikke* legger til grunn at det foreligger en ”covering law” som kan forklare utfallet av enkelthendelser knyttet til sosiale utviklingsprosesser. En ”covering law” forklaring derimot er et begrep for vitenskapelige forklaringer som følger en deduktiv logikk hvor i det minste en universell lov inngår som premiss, og hvor den følgeriktige konklusjonen er en beskrivelse av den kjente hendelsen som skal forklares (Hempel 1974; Nyeng 2004: 66). Enkelthendelser forklares altså ved at de subsumeres under en generelt dekkende lov.

I motsetning til slike ”covering law” forklaringer innebærer en hermeneutisk tilnærming et syn på kunnskapsutvikling som tilsier at selv om det kan utvikles teoretiske modeller for slike organisatoriske prosesser, vil en aldri kunne gi eksakte prediksjoner eller forklaringer med hensyn til utfallet av endrings- og iverksettingsprosesser som omfatter sosiale handlings - systemer (Skjervheim 1959/2000, Taylor 1998, Nyeng 2004). Samtidig innebærer et slikt (indre) deltakerperspektiv en kritikk av at det finnes *en* vitenskapelig tilnærming som passer for alle fagområder. Dette innebærer samtidig en kritikk av de kunnskaps - og metodeideal som er fremherskende i logisk positivisme (Skjervheim 1959/2000). Et naturfenomen er som før etter at en har laget teorier om det, mens mennesket og samfunnet kan forandre seg dersom den teoretiske forståelsen endres. Dette impliserer at en sosial endrings- og iverksettingsprosess vil ha sterke elementer av indeterminisme knyttet til seg.

Et logisk positivistisk perspektiv legger til grunn at en som forsker i størst mulig grad skal fremstå som en (objektiv) tilskuer og kan derfor hevdes å bygge på ontologiske forutsetninger som gjør mennesker og deres meninger til et faktum; til noe tingliggjort som overser menneskets subjektivitet (Skjervheim 1996). Det objektive fremstår som noe som er upåvirket av det enkelte menneskets perspektiv eller ståsted, og som dermed intenderer å gi et uhildet og verdinøytralt bilde av virkeligheten. Et slikt perspektiv bygger implisitt på ontologiske perspektiver som innebærer at en i mindre grad vil være opptatt av å forstå handlinger som utøves i forbindelse med implementering av KR med utgangspunkt i et (indre) deltaker - perspektiv. Iverksettingsprosessen vil i større grad fremstå som noe abstrakt som bare delvis griper subjektive valg som gjøres underveis i den dynamiske og longitudinelle iverksettings - prosessen av KR på grunn av at en som forsker bare delvis forstår meningen bak handlinger som aktørene foretar (Skjervheim 1996: 34, 35).

4.1.3 Deduktiv bruk av teori i fortolkningsprosessen

I mitt forskningsprosjekt har jeg gjort metodiske valg om å trekke deduktive veksler på tidligere generert teori. Jeg vil særlig gjøre bruk av endringsorientert lederteori (Yukl & Lepsinger 2004) og organisatorisk prosessteori (Van de Ven & Poole 1995, Caldwell 2005). Den endringsorienterte ledelsesteorien som jeg trekker veksler på er imidlertid mer å betrakte som en ledelsestypologi som gir et begrepsmessig rammeverk knyttet til ledelse av endrings- og iverksettingsprosesser (George & Bennett 2005). Konkrete utfordringer i mitt forskningsprosjekt vil derfor være å gjøre bruk av begreper som konstituerer den endringsorienterte ledelsestypologien som jeg har valgt å trekke veksler på, og samtidig evne å ”oversette” begrepsvariablene i disse teoriene til et språk som representerer livsverden for de som er aktørene i den aktuelle case (Skjervheim 1959/2000, Taylor 1998, Nyeng 2004). Sentrale begrepsvariabler i endringsorientert ledertypologien er blant annet å registrere og fortolke endringer i eksterne omgivelser, identifisering av en konkurransedyktig strategi, kommunikasjon av visjon, å iverksette endringer i organisasjonen og å fasilitere kollektiv læring (Yukl & Lepsinger 2004). Overordnede dimensjoner i Caldwells (2005) organisatoriske prosessteori er sentrale versus desentrale endringsagenter, og system versus endringsprosesser, med nærmere konkretisering av mellomliggende begrepsvariabler. Sentrale elementer i Van De Ven & Pooles (1995) organisatoriske prosessteori er livssyklus, evolusjon, dialektikk og teleologi.

”Oversetting” og bruk av slike begreper og modeller blir i min forskning et element i min (doble) fortolkning av den sosiale virkeligheten. Jeg må forholde meg til sosiale fenomener som igjen er fortolkninger foretatt av de sosiale aktørene i iverksettingsprosessen (Taylor 1998, Nyeng 2004). Samtidig må jeg oversette hverdagspråk til typologiske endringsorienterte begrepsvariabler. Som samfunnsvitenskapelig forsker - og tolker - må jeg ta utgangspunkt i tolkningsressurser og tolkningsrammer som den studerte aktøren (selvtolkeren) legger til grunn. I denne sammenheng innebærer dette å forstå og fortolke sosiale prosesser som utspiller seg med utgangspunkt i anvendelse av begrepsvariablene. En typologisk endringsorientert ledelsesteori vil derfor kunne gi meg et konkret begrepsapparat som bygger på tidligere utviklet kunnskap, og som dermed fremstår som nyttig å trekke veksler på når det gjelder analyse og fortolkning av organisatoriske endrings- og iverksettingsprosesser. Slike sosiale prosesser utvikles imidlertid, som tidligere påpekt, av aktive aktører som selv er medskapere av ny organisatorisk virkelighet. Det vil derfor i

begrenset grad vil være mulig å legge til grunn lovmessigheter i form av absolutte regelmessigheter mellom avhengige og uavhengige variabler når det gjelder slike prosesser.

Men ønsket om å identifisere nomotetiske trekk som synes å gå igjen i slike iverksettingsprosesser innebærer at jeg som forsker også har et behov for å identifisere mulige systematiske (felles)trekk. Samtidig som jeg som deltakende forsker er på søken etter å forstå den sosiale virkeligheten som utspiller seg i prosessen, vil det derfor kunne hevdes at min metodiske tilnærming basert på deduktiv anvendelse av typologisk endringsorientert ledelsesteori implisitt innebærer at jeg legger til grunn et kunnskapssyn som bygger på at det ofte er systematiske trekk som går igjen i endrings- og iverksettingsprosesser. Dette til tross for at hver enkelt implementeringskontekst er unik på sin måte. Selv om enhver endrings-situasjon har sine særtrekk, vil det imidlertid trolig være mange av de samme problemstillingene som vil gå igjen i slike prosesser til tross for kontekstene vil kunne være noe ulike. En slik teoretisk "middle - range" tilnærming vil imidlertid i mindre grad enn en mer universell tilnærming fremstå som et teoretisk univers som intenderer å representere absolutte endringsmessige lovmessigheter. Den er i større grad å betrakte som en teoretisk modell, eller en form for mellom- eller hjelpeteori, som det kan trekkes vekslers på i analyse og fortolkning av iverksettingsprosessen (Kuhn 1970/2002, Andersen 1997, George & Bennett 2005, Thomassen 2006). I mitt forskningsprosjekt vil typologisk endringsorientert ledertypologi derfor tjene som et begrepsapparat som vil kunne benyttes i analyse og fortolkningsammenheng, men ikke som begreper og variabler som jeg legger opp til å identifisere entydige sammenhenger eller lovmessigheter mellom. Dette bringer meg over til en nærmere refleksjon over underliggende kunnskapssyn som jeg legger til grunn.

4.1.4 Forskningstilnærming og underliggende kunnskapssyn

Min forskningstilnærming basert på deduktiv bruk av teori vil kunne betegnes som "teoriimpregnert" (Nyeng 2004, Lines 2005), men med et sterkt kvalitativt preg hvor jeg er på søken etter å forstå hva som utspiller seg i casen, sett fra et (indre) deltakerperspektiv. En typologisk endringsorientert ledelsesteori representerer slik sett en form for teoretisk univers hvor det implisitt forutsettes at det er visse nomotetiske fellestrekk som synes å gå igjen i slike prosesser (Andersen 1997, Grimen 2004). I mitt forskningsprosjekt vil jeg imidlertid være åpen for at det som blir resultatet av iverksettingsprosessen også kunne vært oppnådd på andre måter. Med utgangspunkt i sosial konstruktivisme vil det derfor kunne hevdes at det

ligger et sterkt hermeneutisk element knyttet til min studie av iverksettingen av KR som bryter med logisk positivistiske grunnholdninger om at det finnes en "covering law" som det som skjer, eller ikke skjer, i iverksettingsprosessen fullt ut kan subsumeres under (Taylor 1998, Hacking 1999).

Skjervheim kritiserer logiske positivistiske for de legger til grunn at samme vitenskapelige tilnærming som anvendes for naturvitenskapelige fag også kan legges til grunn for samfunns- vitenskapelige fag, nemlig enhetsvitenskapen (Skjervheim 1959/2000). Med utgangspunkt i et deltaker- tilskuer perspektiv vil det kunne argumenteres for at en søken etter slike nomotetiske fellestrekk som bygger på et logisk positivistisk kunnskapssyn nettopp kan fortolkes som at jeg som forsker i hvert fall delvis vil være en tilskuer som er på søken etter å objektivisere iverksettingsprosessen - og på den måten ser på den som et faktum. Det vil dermed kunne hevdes at jeg selv i noen grad studerer iverksettingsprosessen som objektiv deltaker. Sett utenfra kan en slik delvis objektiviserende tilnærming kanskje medføre at jeg i større grad ser iverksettingsprosessen som en naturlig utviklingsprosess med visse statistiske eller nomotetiske fellestrekk. Selv om jeg i mitt forskningsprosjekt trekker veksler på noen sentrale begrepsvariabler som går igjen i slike endrings- og iverksettingsprosesser, skiller en slik tilnærming til kunnskapsutvikling seg imidlertid fra et logisk positivistisk kunnskapssyn gjennom vektleggingen av det (indre) deltakerperspektivet. Dette perspektivet vil dermed kunne hevdes å representere et kunnskapssyn som er forskjellig fra et naturvitenskapelig, logisk positivistisk kunnskapssyn. Med referanse til Skjervheim legger jeg til grunn at forskning knyttet til sosiale fenomener på en eller annen måte må gjøre seg nytte av de begreper som er innebygd i dem (Skjervheim 1959/2000). Hvis ikke vil en som forsker bare delvis være i stand til å identifisere slike fenomener som de egentlig er, sett fra et (indre) deltaker perspektiv. Som subjektiv deltaker vil iverksettingsprosessen derfor i større grad kanskje fremstå som en serie valg som blir gjort av aktørene som aktive deltakere i prosessen (Kierkegaard; Skjervheim 1996: 34, 35).

En søken etter regelmessige sosiale fenomener som går igjen fra iverksettingsprosess til iverksettingsprosess innebærer en tro på at det kan være noe å lære av tilsvarende endrings- og iverksettingsprosesser slik at en ikke begynner på nytt hver gang. En kan lære av de som har vært "*på noenlunde de samme viddene før*" (Torgersen 1984; Andersen 1997). Å trekke veksler på kunnskap generert fra tilsvarende endrings- og iverksettingsprosesser kan derfor være nyttig, samtidig som ny kunnskap kan bidra til ytterligere kunnskapsvekst.

4.2 Utvikling av teori som er overførbar til andre kontekster.

4.2.1 Utvikling av overførbar teori

Objektivismen, i betydningen objektivisering av menneskelige handlinger, blir et vanskelig begrep i samfunnsvitenskapen hvor handlinger i større grad søkes forstått innenfra. Etter den subjektive, subjekt - subjekt, tilnærmingen, blir det som "er" dermed forkastet og i større grad erstattet med det som noen mener "bør være" (Wadel 1991). Dette innebærer imidlertid en fare for at egne fordommer og verdisyn bevisst eller ubevisst legges til grunn. Et subjektivt perspektiv åpner dessuten i større grad opp for at "noen" kan ha makt til å definere hva som er virkeligheten, og dermed hva som er riktig og sant. Det vil derfor kunne hevdes at en slik tilnærming kan innebære en fare for at vitenskapen kan utvikle seg til et hegemoni for de innvidde og rettroende (Peter 1992). Med utgangspunkt i et slikt perspektiv vil det derfor være viktig å gjøre egne fordommer og verdiforutsetninger mest mulig eksplisitte.

Fra et logisk positivistisk perspektiv vil det kunne hevdes at et slikt deltakende hermeneutisk perspektiv kan medføre at en fraskriver seg retten til å generalisere i og med at det som fortolkes representerer noe idiografisk og subjektivt som ikke vil være representativt for andre kontekster og situasjoner (Troye 1993). Teoretiske bidrag som bygger på casestudier knyttet til mer eller mindre ideografiske kontekstuelle forhold vil derfor i begrenset grad være overførbare til andre endrings- og iverksettingsprosesser. Dette gjelder ikke minst teoretiske bidrag med utgangspunkt i forskningsresultater fra enkeltstående casestudier. En implikasjon av manglende overføringsverdi vil være at en i liten grad vil kunne gjøre seg nytte av forskningsarbeider innenfor tilgrensende områder. De enkelte forskningsprosjekter vil dermed i begrenset grad bidra til kunnskapsvekst. Samtidig vil en mulig forskningsmessig konsekvens av at en mer eller mindre begynner på nytt hver gang når det gjelder studier av organisatoriske endrings- og iverksettingsprosesser være at det kommer stadig nye konseptuelle bidrag som i stor grad bare er nye navn på fenomener som allerede er adressert innenfor eksisterende teoretiske konstruksjoner (Lines 2005). Andre derimot vil hevde at det er fullt mulig å foreta analytiske generaliseringer fra et studieobjekt til et annet under tilsvarende kontekstuelle betingelser (Andersen 1997, George & Bennett 2005).

I min drøfting av vitenskapsteoretiske problemstillinger knyttet til forskningsambisjoner om å kunne bidra til (videre)utvikling av endringsorientert ledelsesteori og organisatoriske prosess - teori som har overføringsverdi til andre kontekster og situasjoner vil jeg særlig trekke

vitenskapsteoretiske veksler på Aristoteles (Reeve 1995, Aristoteles 1999, Thomassen 2006). Jeg vil også gjøre bruk av Gadammers vitenskapsteori og hans distinksjon mellom forståelse, utlegging (tolkning) og anvendelse (applikasjon) (Gadamer 1998). I tillegg vil jeg trekke trådene tilbake til Skjervheim og hans deltaker - tilskuer perspektiv, og til dikotomien mellom intersubjektivitet og objektivisme (Skjervheim 1959/2000, 1996).

4.2.2 Kunnskaper, kunnskapsutvikling og overførbar teori

Aristoteles skiller mellom tre kunnskapsformer: teoretiske vitenskaper (episteme), praktiske vitenskaper (fronesis) og produserende vitenskaper (techne) (Reeve 1995, Aristoteles 1999, Thomassen 2006). Episteme er kunnskap om det universelle; om naturlover og ontologi. Fronesis er kunnskap om det partikulære; om ”praktisk persepsjon” for å finne etiske universelle prinsipper som kan anvendes på det partikulære. Techne er kunnskaper om produserende vitenskaper; om ”kunnen”, for eksempel i form av håndverk, retorikk og diktekunst (Aristoteles 1999, Hauge & Holgernes 2002). Fronesis fremstår slik sett som noe mellomliggende i forhold til techne og episteme som er knyttet til praktisk handling, og hvor vi beveger oss inn i moralske og politiske aspekter ved menneskenes tilværelse.

Handlingsaspektet ved den sosiale tilværelse er av største betydning når det gjelder å legge et fundament for menneskenes lykke i vid forstand. Det er som handlende vesener at vi fullt ut kan realisere våre iboende muligheter på best mulig måte, til stadig å forbedre vår evne til å sette oss gode mål, og til å utføre riktige handlinger for å nå målene. Kombinasjonen av klokskap og handlekraft er den ideelle tilstand i mennesket når det gjelder handling (Reeve 1995, Aristoteles 1999, Hauge & Holgernes 2002, Thomassen 2006).

Dersom en med utgangspunkt i Aristoteles sin tredeling av kunnskapsformer trekker paralleller til utøvelse av (endringsorientert)ledelse, vil det derfor være naturlig særlig å relatere drøftingen til fronesis. Aristoteles knytter fronesis til praktisk fornuft. Praksis, slik Aristoteles bruker begrepet, er handlinger som har med det sosiale og politiske liv å gjøre (Reeve 1995, Aristoteles 1999, Thomassen 2006). Fronesis som praktisk skjønn innebærer en reflekterende bevegelse hvor mer generell kunnskap tilpasses det særegne ved en konkret, enkeltstående situasjon. Allmenne regler og prinsipper fortolkes og får mening gjennom den konkrete situasjonen, og situasjonen fortolkes og får mening i lys av allmenne regler og prinsipper. Men en slik fortolkning av fronesis innebærer samtidig at en leder ikke kan trekke

instrumentelle veksler på endringsorienterte ledelsesteorier. Relasjonen mellom teoretiske modeller og det partikulære i form av en enkelhendelse og/eller situasjon kan ikke eksakt predikeres eller subsumeres. En endringsleder vil derfor ikke kunne anvende endrings-orienterte lederteorier på en instrumentell måte. Den kloke leder utfører sin ledergjerning ved å trekke veksler på aktuelle teorier om ledelse av endrings- og iverksettingsprosesser, men tilpasser mål og handlinger til aktuell kontekst og situasjon. Fortolkning av kontekst blir således en forutsetning for utøvelse av gode lederhandlinger hvor den kloke leder fremstår som en reflektert praktiker (Schøn 1983), men som samtidig evner å trekke (deduktive) veksler på endringsorienterte ledelsesteorier og på organisatoriske prosessteorier.

Kunnskapsutvikling kan også drøftes med utgangspunkt i Gadammers hermeneutiske vitenskapsfilosofi (Gadamer 1998). Forståelse og forståelseshorisont er nøkkelbegreper i Gadammers hermeneutikk. Gadamer fremhever at når jeg tilegner meg det nye som jeg prøver å forstå så ser jeg samtidig min egen situasjon i nytt lys. Ifølge Gadamer viser dette at en integrert del av det å forstå er at jeg anvender det jeg forstår på min egen situasjon her og nå. Vår eneste mulighet til å forstå ligger i om vi kan gripe en sannhet som kan anvendes på vår egen situasjon. Anvendelsesmomentet i forståelsesakten kan forstås som en form for fronesis i form av praktisk fornuftsarbeid (Aristoteles 1999, Thomassen 2006). Relatert til Gadammers distinksjon mellom forståelse, utlegging (fortolkning) og anvendelse (applikasjon), vil en hermeneutisk anvendelse innebære at en ikke først forstår noe og så legger en konkret situasjon inn under den allerede etablerte forståelse (Gadamer 1998). Anvendelse er ikke atskilt fra, men et integrert moment i, selve forståelsesakten, hvor det mer generelle og det konkrete fortolkes samtidig (Thomassen 2006).

4.2.3 Overførbarhet og underliggende kunnskapssyn

I mitt forskningsprosjekt legger jeg til grunn et kunnskapssyn som forutsetter at det er mulig å identifisere fellestrekk som går igjen i endrings- og iverksettingsprosesser. Dette innebærer et kunnskapssyn som impliserer at det er mulig å utvikle ”middle- range” teorier som i større eller mindre grad er overførbare til andre kontekster og situasjoner (Andersen 1997, George & Bennett 2005). Jeg legger imidlertid også til grunn at slike ”middle- range” teorier må tilpasses aktuell kontekst og situasjon av en klok leder med praktisk rasjonalitet (Schøn 1983). Det vil derfor kunne hevdes at jeg legger til grunn et kunnskapssyn som impliserer at det teoretisk sett vil være mulig å utvikle deduktive teorier og modeller om endrings- og

iverksettingsprosesser. På den annen side legger jeg også til grunn et kunnskapssyn som tar inn over seg at det i praktiske sammenheng ikke vil være mulig å ha kunnskap om alle mulige årsakssammenhenger i komplekse sosiale endringsprosesser. Dette impliserer at det vil være nærmest umulig å utvikle teorier og modeller som kan gi eksakte prediksjoner angående utviklingsforløpet i slike prosesser, kun mer eller mindre sannsynlige utviklingsforløp som innenfor tilsvarende organisatoriske kontekster og situasjoner. Slik ”middle - range” teori, for eksempel i form av typologisk endringsorientert ledelsesteori, gir dermed indikasjoner på mulige fellestrekk når det gjelder i organisatoriske endrings- og iverksettingsprosesser i form av begrepsvariabler som kan trekkes vekslers på når det gjelder fortolkning og analyse av et idiografisk casemateriale. Konkret vil dette innebære å ”oversette” slike typologiske begreper til erfaringsnære begreper tilpasset aktuell kontekst og situasjon (Taylor 1998, Nyeng 2004).

En forutsetning for å utføre en god forskerjobb vil derfor være at en god forståelse av konteksten som iverksettingsprosessen er knyttet til. Relatert til utøvelse av endringsorientert ledelse kan dette fortolkes som at kunnskaper om techne, om hvilken type virksomhet det her er snakk om, er en forutsetning for anvendelse (eller applikasjon) av typologisk endrings - orientert ledelsesteori (Gadamer 1998). Med utgangspunkt i et skjervheimsk deltaker - perspektiv kan dette i forskningssammenheng også understreke viktigheten av å etablere koherens i form av best mulig forståelse for konteksten for aktørenes handlinger og ytringer. Å bruke erfaringsnære begreper i fortolkningsammenheng innebærer å bruke aktørenes semantiske ressurser og forståelsesrammer for å etablere en slik kontekst, og å artikulere en koherent fortolkning. Fortolkning sett i lys av den ideografiske konteksten blir dermed en forutsetning for å forstå meningen bak aktørenes ytringer og handlinger.

Men i hvilken grad kan kunnskaper om utøvelse av klok endringsledelse overføres til andre kontekster og situasjoner i og med at den idiografiske konteksten som ledelseshandlinger utøves innenfor danner basis for ledelsesmessige mål og handlinger? Dersom vi trekker trådene tilbake til ”covering law” - modeller når det gjelder forklaringer av årsaker til at ting skjer, er dette modeller som implisitt bygger på en epistemologi som forutsetter at det kan finnes visse fellestrekk som i større eller mindre grad kan subsumeres for å predikere hva som vil skje, eller ikke skje, i organisatoriske endrings- og iverksettingsprosesser (Hempel 1974; Nyeng 2004, Thomassen 2006). Dette er imidlertid epistemologiske perspektiver som i stor grad bygger på logisk positivistisk tenkning. Sett i forhold til samfunnsvitenskap vil det kunne hevdes at et slikt ”covering law”- prinsipp kanskje vil kunne være teoretisk mulig. Problemet

vil være den empiriske kompleksiteten som er knyttet til individuelle og sosiale handlingssystemer (Mill 1843, Skjervheim 1996, Taylor 1998, Nyeng 2004). Dette impliserer at teorier om endrings- og iverksettingsprosesser ikke vil kunne overføres til andre kontekster på en instrumentell eller mekanisk måte, men må tilpasses aktuell kontekst og situasjon.

I mitt forskningsprosjekt bruker jeg begrepsvariabler i en nærmere bestemt endringsorientert ledelsesteori (Yukl & Lepsinger 2004), men fortolker sammenhenger mellom variabler i typologien innenfor en bestemt kontekst. Et slikt kunnskapssyn vil kunne karakteriseres som ”logisk positivistisk farget”, men er samtidig et kunnskapssyn som tar inn over seg kompleksiteten i sosiale systemer (Thomassen 2006). Det vil imidlertid også kunne oppfattes som et forskningsmessig forsøk på å bygge bro mellom en naturvitenskapelig tilnærming og en hermeneutisk, humanvitenskapelig tilnærming når det gjelder (videre)utvikling av teori som er overførbar til andre kontekster og situasjoner (Ricour 1988, Thomassen 2006). Forklaring og fortolkning fremstår innenfor slike kombinerte perspektiver hver for seg som nødvendige etapper i fortolkningsarbeidet. Å trekke veksler både på objektive og subjektive elementer fremstår samtidig som nødvendige forutsetninger for å overvinne todelingen mellom å forklare og forstå.

Avslutningsvis vil jeg oppsummere overordnede epistemologiske og ontologiske aspekter knyttet til mine metodologiske valg som jeg har forsøkt å gjøre mer eksplisitte, samt påpeke forskningsmessige implikasjoner som slike epistemologiske og ontologiske perspektiver reiser.

5. Oppsummering og forskningsmessige implikasjoner

Mitt utgangspunkt i denne drøftingen av vitenskapsteoretiske problemstillinger som metodiske valg reiser har vært at en forsker bare delvis er seg bevisst slike vitenskapsteoretiske aspekter når han eller hun gjør sine mer eller mindre pragmatiske metodologiske valg. I mitt forskningsprosjekt har jeg selv på en pragmatisk måte valgt metodiske tilnærminger som jeg mente var velegnet for mitt formål. Jeg legger til grunn en casetilnærming hvor jeg i fortolknings - og analysesammenheng trekker deduktive veksler på typologisk endringsorientert ledelsesteori og på organisatorisk prosessesteori. Videre legger jeg til grunn ambisjoner om å kunne bidra til (videre)utvikling av teori som kan ha overføringsverdi til andre kontekster og situasjoner. Nærhet og kontekstuell tilnærming fremstår som sentralt. Med utgangspunkt i et (indre) deltakerperspektiv er jeg på søken etter meningsdimensjonen i menneskenes livsverden for å *forstå* deres unike situasjon, og er i mindre grad orientert mot kunnskaper om mer universelle lovmessigheter. Slike perspektiver kan derfor hevdes å stå i motsetning til en logisk positivistisk ontologi basert på en atomisk oppbygning av samfunnet hvor implisitte naturvitenskaplige ideer om å *oppdage* nomotetiske trekk er mer fremtredende.

Min drøfting har gjort epistemologiske og ontologiske forutsetninger som ligger til grunn for min metodiske tilnærming, mer eksplisitte. Min forskningstilnærming legger til grunn at det er mulig å bidra til (videre)utvikling av slike endringsorienterte lederteorier og organisatoriske prosessesteorier. Mitt mer eller mindre implisitte kunnskapssyn legger imidlertid også til grunn at det vil være vanskelig å utvikle universelle teorier om slike sosiale fenomener. Det som fremstår som realistisk å bidra til når det gjelder (videre)utvikling av endringsorienterte ledelsesteorier og organisatoriske prosessesteorier, vil i beste fall være teorier av ”*middle - range*” karakter. Endringsorientert ledelsesutøvelse vil med utgangspunkt i et slikt kunnskapssyn til enhver tid måtte tilpasses aktuell kontekst og situasjon. Den kunnskapsveksten som min teoretisk fortolkende casetilnærming eventuelt kan bidra til vil derfor primært bestå i å utvikle en bedre forståelse av bestemte sosiale systemer, og at en dermed utvikler kunnskap med stadig mer korrigert overførbarhetsverdi. Slik sett vil en slik forskningstilnærming kunne betegnes som logisk positivistisk farget, men samtidig som en tilnærming som tar inn over seg kompleksiteten i sosiale systemer (Ricour 1988, Thomassen 2006).

Utøvelse av endringsorientert ledelse med sikte på intervensjoner i organisatoriske iverksettingsprosesser fordrer derfor en klok leder som trekker veksler på slike ”middle - range” teorier, men som samtidig er i stand til å tilpasse mål og handlinger til aktuell kontekst og situasjon. Slik sett er jeg tilbake til fronesis, til den aktivt deltakende lederen som i praksis trekker veksler på teorier om endringsorientert ledelse og om organisatoriske iverksettings - prosesser, men som samtidig tilpasser ledelsesutøvelsen til konteksten. For å kunne utøve slik ledelse må imidlertid lederen, som forskeren, tidvis også trekke seg tilbake og reflektere over prosessen med sikte på å forstå mulige systematiske fellestrekk i endrings- og iverksettings - prosesser som vil kunne ha overføringsverdi, og dermed læres, fra tilsvarende kontekster og situasjoner.

I og med at underliggende ontologiske og epistemologiske forhold knyttet til metodiske valg ofte ikke blir drøftet, vil det avslutningsvis være naturlig å påpeke viktigheten av en forsker på en eller annen måte gjør implisitte forutsetninger og normer som han eller hun legger til grunn for sin forskning mer eksplisitte for seg selv og andre (Tranøy 1997). I og med at dette ofte er ubevisste aspekter, og/eller er knyttet til ulike paradigmer (Kuhn 2002), vil en slik klargjøring imidlertid ofte ikke bli foretatt. Et alternativ vil derfor være å gjøre rede for sitt forskningsmessige ”ståsted” i vid forstand. En slik redegjørelse innebærer at en som forsker på eller annen måte må problematisere seg selv og sin egen rolle (Gadamer 1998, Nyeng 2004). Slik sett har metodiske valg også en eksistensiell forankring i Kierkegaards forstand som er knyttet til å bli mer autentisk som forsker (Skjervheim 1996). En slik redegjørelse for grunnlaget som en i vid forstand står på vil i større grad gjøre det mulig for andre å vurdere mulige påvirkninger som slike mer eller mindre implisitte ontologiske og epistemologiske forhold kan ha hatt på forskningsprosessen - og dermed i neste omgang på forsknings - resultatene.

Litteraturliste

- Andersen, S. S. (1997). *Case - studier og generalisering. Forskningsstrategi og Design*. Fagbokforlaget, Bergen.
- Aristoteles. (1999). *Den Nikomakiske etikk*. Til norsk ved Øyvind Rabbås. Bokklubben Dagens bøker.
- Caldwell, R. (2005). *Things Fall Apart? Discourses on Agency and Change in Organizations*. Sage Publications, London.
- Eisenhardt, K.M. (1989). Building Theories from Case Study Research. *Academy of Management Review*.
- Gadamer, H -G. (1998). *Truth and Method*. Continuum, New York
- George, A. L. & Bennett, A. (2005). *Case Studies and Theory Development in the Social Sciences*. MIT Press, London.
- Grimen, H. (2004). *Samfunnsvitenskapelige tenkemåter*. Universitetsforlaget, Oslo.
- Hacking, I. (1999). Why Ask What? I: Ian Hacking: *A Social Construction of What?* Harvard University Press, Cambridge
- Hauge, L. S. & Holgernes, B. (2002). *Filosofia: En Historie om Kjærlighet til Visdom*. Høyskoleforlaget AS, Oslo.
- Huy, Q. N. (2001). Time, Temporal Capability and Planned Change. *Academy of Management Review*, nr. 4, New York.
- Kuhn, T. S. (1970). *The Structure of Scientific Revolutions*. University of Chicago Press, Chicago.
- Kuhn, T. S. (2002). Innledning i: *Vitenskapelige revolusjoners struktur*. Spartacus, Oslo.
- Lines, R. (2005). I: Lines, R., Stensaker, I. & Langley, A. (red.): *New Perspectives on Organizational Change and Learning*. Fagbokforlaget, Bergen.
- Mill, J. S. (1843). A System of Logic: Radiocinative and Inductive. Bok VI: *The Logic of Moral Sciences*. <http://www.la.utexas.edu/research/poltheory/mill/sol/>.
- Nyeng, F. (2004). *Vitenskapsteori for Økonomer*. Abstrakt Forlag, Oslo.
- Peter, J. P. (1992). Realism or Relativism for Marketing Theory and Research: A Comment on Hunt's "Scientific Realism". *Journal of Marketing*.
- Rajagopalan, N. & Spreitzer, G. (1997). Towards a Theory of Strategic Change: A multi-lense Perspective and Integrative Framework. *Academy of Management Review*, New York.
- Reeve, C. D C. (1995). *Practices of Reason. Aristotels' Nicomachean Ethics*. Oxford University Press, Oxford.

- Repstad, P. (1998). *Mellom nærhet og distanse*. Universitetsforlaget, Oslo.
- Ricour, P. (1988). Forklare og forstå. I: Kemp, P og Kristensson, B (red.) 1988 *Från text til handling*. Symposium, Stockholm.
- Schön, D. (1983). *The Reflective Practitioner. How Professionals Think in Action*. Basic Books, Inc.
- Skjervheim, H. (1959/2000). *Objektivismen - og Studiet av Mennesket*. Gyldendal Norsk Forlag, Oslo.
- Skjervheim, H. (1992). *Filosofi og dømmekraft*. Universitetsforlaget AS, Oslo.
- Skjervheim, H. (1996). *Deltaker og Tilskodar og andre Essays*. Aschehoug, Oslo.
- Stortingsmelding nr. 27 (2000- 2001). *Kvalitetsreform av Høyere Utdanning*, utgitt av Kirke-, Utdannings- og Forskningsdepartementet, Oslo.
- Taylor, C. (1998). Interpretation and the Science of Man. Del I og IV. I: Klemke, E. D., Holliger, R. & Wyss Rudge, D: *Introductory Readings in the Philosophy of Science*. Prometheus Books, 110 - 127.
- Thomassen, M. (2006). *Vitenskap, Kunnskap og Praksis. Innføring i Vitenskapsfilosofi for Helse- og sosialfag*. Gyldendal Norsk Forlag AS, Oslo.
- Tranøy, K. E. (1997). Norms of Inquiry: Methodologies as Normative Systems. I: *Philosophy Beyond Borders: An Anthology of Norwegian Philosophy*. Ragnar Fjelland et al. (red): SVT Presse, Bergen.
- Troye, S, V. (1993). *Teorievaluering: Et Kritisk Realistisk Perspektiv*. Kompendium Norges Handelshøyskole, Bergen.
- Ven, A. Van De & Poole, M. S. (1995). Explaining Development and Change in Organizations. *Academy of Management Review*, nr. 3, 510-540.
- Wadel, C. (1991). *Feltarbeid i Egen Kultur- En Innføring i Kvalitativt Orientert Samfunnsforskning*. SEEK a/s, Flekkefjord.
- Yin, R. K. (2003). *Case Study Research. Design and Methods*. Sage Publications, Inc.
- Yukl, G. & Lepsinger, R. (2004). *Flexible Leadership: Creating Value by Balancing Multiple Challenges and Choices*. Jossey- Bass, San Francisco.